

OECD-rapport "Equity and Quality"

Hovedpunkter

A. Der er en udfordring – og det kan betale sig at håndtere den

- I OECD-landene opnår hver femte i gennemsnit ikke et basalt minimumsniveau af kompetencer til at fungere i dagens samfund. (s. 9)
- Elever med en svag socioøkonomisk hjemmebaggrund har dobbelt så stor sandsynlighed for at præstere lavt i uddannelsessystemet som gennemsnittet. (s. 9)
- Dette indikerer, at uddannelsessystemerne ikke er inkluderende nok. (s. 9)
- Investeringer i førskole, grundskole og ungdomsuddannelser er både en økonomisk god investering og et bidrag til et mere retfærdigt samfund, og investeringer i at få alle elever op på et basalt kompetenceniveau tjener sig hjem. (s. 9)
- Der er to parallelle måder at løse problemet med lave kompetencer og skolefrafald på:
 - At fjerne hindringer på systemniveau for lighed i uddannelse. (s. 10)
 - At foretage en målrettet indsats for svage skoler, der klarer sig dårligt. (s. 11)

B. Systemniveauet

- Indretningen af uddannelsessystemet har betydning for omfanget af lave kompetencer og skolefrafald. Nogle faktorer forstærker ulighed, mens andre modvirker den. Rapporten kommer med anbefalinger på **fem punkter, der kan hjælpe systemet til at understøtte en højere grad af gennemførelse:**

1. Undgå omgængere

- At gå en klasse om bør ikke være et svar på faglige problemer. Det er dyrt og ineffektivt. I stedet bør satses på tidlig identifikation af problemer og tidlige indsatser, bl.a. gennem effektiv evaluering.

2. Udskyd tracking/opdeling

- Udskyd valg af uddannelsesretning til i hvert fald efter 9./10. klasse.

3. Kontroller frit valg

- Frit skolevalg bør kontrolleres for at undgå øget segregering og øget ulighed. Dette kan ske ved:
 - "Controlled choice"-programmer.
 - Økonomiske incitamenter for populære skoler til at optage svage elever.
 - Reducere omkostningerne ved at foretage velinformede valg.
 - Støtte familier gennem vouchere eller skattebegunstigelser.

4. Målrettet og intelligent finansiering

- Finansieringen bør i højere grad tage udgangspunkt i elever og skolers behov.
 - Der bør investeres i at gøre dagtilbud og anden tidlig støtte tilgængelig for alle børn.
 - Ressourcetildeling til skoler bør tage højde for, at børn med en uddannelsessvag baggrund koster mere at undervise.

- Ressourcetildeling bør finde en passende balance mellem lokal selvbestemmelse og "accountability" i forhold til, at ekstraressourcer til svage elever når de skoler og elever, der har størst behov, og at de bruges effektivt.

5. Tilrettelæg attraktive og ligeværdige ungdomsuddannelsesforløb

- Der bør være relevante og ligeværdige uddannelsesstilbud tilgængelige på ungdomsuddannelsesniveau, der kan tiltrække og fastholde de elever, der har højst risiko for at falde fra.
 - Akademiske og erhversrettede ungdomsuddannelser bør være ligeværdige.
 - Skift mellem retninger må ikke være for svært og der må ikke være blindgyder.
 - Bedre vejledning.
 - Målrettede programmer for elever i fare for at falde fra, ikke mindst i forbindelse med overgange.

C. Udsatte skoler

Udfordringen

- En svag elevsammensætning forstærker effekten af socioøkonomisk baggrund. (s. 107)
 - I gennemsnit i OECD-landene er forskellen på en elev med gennemsnitsbaggrund i en udsat og ressourcestærk skole 32 PISA-points og i nogle lande er tallet over 50. (s. 107)
 - Jo mere opdelt et lands skolesystem er, jo mere betyder forskelle i SES-baggrund for præstationer. (s. 107)
- Nogle lande håndterer udfordringen bedre end andre. (s. 108)
- Skoler med en svag elevsammensætning har større risiko for at have en række udfordringer, herunder mange eneforsørgerfamilier, flere helbredsproblemer, højere kriminalitet og fraflytning af stærke familier. (s. 109)
 - Disse forhold kan have en negativ effekt på skolens organisation og processer, herunder gennem et anspændt skoleklima, fx med mange elever som er nervøse, sårbare eller aggressive, og mange forældre, der har svært ved at give deres børn et stabil hjemmemiljø og støtte. (s. 109-10)
 - Samtidig er der også større niveaumæssig spredning, og nogle elever kan have ekstreme udfordringer i forhold til læring og faglig udvikling.
- Ofte får skoler med en sårbar elevsammensætning utilstrækkelig støtte fra systemet. (s. 110)

Overordnede tilgange til forbedring

- Det er afgørende at sætte klare mål med fokus på kvalitet og lighed. (s. 111)
- Forbedring starter med ændringer i undervisning og læring med fokus på elevernes succes, og andre komponenter må tage udgangspunkt heri. (s. 111-2)
 - Effektive klasserumspraksisser er den vigtigste enkeltfaktor for elevernes faglige resultater, men hænger sammen med andet, herunder, ledelse, skoleklima/-miljø, lærerne og samarbejde med forældre og det omgivende samfund. (s. 112)

Indsatsområder af særlig betydning for at løfte udfordrede skoler

- Skoler med høje koncentrationer af elever med en svag hjemmebaggrund har større risiko for at have problemer, der hæmmer læringen og svækker de faglige resultater. Rapporten kommer med **fem anbefalinger for at styrke kvaliteten på lavt præsterende udsatte skoler:**

1. Styrk og understøt skoleledelsen

Udfordring og sammenhænge:

- Skoler med en svag elevsammensætning har mange udfordringer, der stiller store krav til skoleledelsen, men ofte har netop disse skoler ikke den nødvendige kapacitet (gælder nok kun i begrænset omfang i Danmark). (s. 113)

Anbefaling:

- Uddannelse, der specifikt ruster lederen til at håndtere de særlige udfordringer på en udsat skole, herunder (s. 11, 114-5, 146):
 - Elevadfærd,
 - Motivation,
 - Undervisnings- og læringsstrategier tilpasset elever med dårlige resultater og begrænset opbakning hjemmefra,
 - Skolens fysiske rammer,
 - En kultur fokuseret på både omsorg og faglig fremgang og
 - En særlig indsats for at inddrage forældre og lokalsamfund.
- Programmer med sparring og coaching til skoleledere og netværk mellem udsatte skoler kan være effektive. (s. 115-6)
 - Det kan være mentorer, der har haft gode resultater på udsatte skoler. Fokus i samarbejdet bør være at støtte lederen i at udvikle kvalificerede løsninger tilpasset den konkrete kontekst snarere end at overtage færdige løsninger andetsteds fra.
 - Netværk kan være en positiv og anerkendende måde at skabe forandring på, og kan både give erfaringsudveksling og støtte udviklingen af en faglig identitet. Erfaringer fra udlandet viser, at udsatte skoler tit kan lære meget direkte af hinanden. Gerne koblet til ekstern støtte.
- Strategier for at rekruttere og fastholde kompetente ledere på udsatte skoler.
- Systemisk støtte til at ændre kulturen og evt. organisationen på skoler. (s. 116-7)
 - Ekstern støtte skal tage hensyn til udsatte skolers særlige kontekst, og helst have form af støtte til at hjælpe skolen og lærerne til at udvikle egne, kvalificerede løsninger.
 - Øremærkede midler til særlige tiltag kan have en effekt.
 - Sætte tid af til fælles forberedelse og refleksion.
 - Anerkende succeser og undgå udhængning.
 - Nogle gange er der behov for en kulturændring for at få lærerne til at arbejde sammen om elevernes læring. (s. 113, 117)
 - I ekstreme tilfælde af vedvarende dårlig kvalitet kan der være brug for håndfaste midler.

2. Fremme et positivt og støttende skoleklima og undervisningsmiljø og ekstra læringstilbud

Udfordring og sammenhænge:

- Elever med svag socioøkonomisk hjemmebaggrund udviser gennemsnitligt oftere problemadfærd i skolen. (s. 119)

- Skoler og klasser med mange elever med tilbøjelighed til problemadfærd har væsentligt oftere forstyrrelser, fordi den slags adfærd fremprovokerer reaktioner fra andre elever med problemer, hvorved tendenserne bliver selvforstærkende. Derfor bruges på disse skoler ofte meget tid på konfliktløsning, hvilket tager tid fra undervisningen. (s. 119)
- Undersøgelser viser klart, at problemer i undervisningsmiljøet kan påvirke læringen negativt. (s. 120)
- Motiverede og engagerede elever spiller positivt med i undervisningen og lærer mere. Positive elev-lærerrelationer og høje forventninger gavner også læringen.
- Elever lærer også mere, når de føler, at de hører til, og at deres lærere støtter dem. (s. 121)
- Faglige efterslæb hos elever med en svag baggrund vokser i ferierne. Dette viser betydningen af forskellene i børns læringsbetingelser uden for skolen.

Anbefaling:

- Skab et støttende skolemiljø via fokus fra skolens side på elevernes trivsel og gode relationer mellem lærere og elever og mellem eleverne indbyrdes, og ikke alene på disciplin, da dette ser ud til at være ineffektivt. (s. 11, 146)
 - Specifikke indsatser rettet mod skabelse af fællesskab og tilhørsforhold kan styrke fagligheden.
 - Det samme gælder arbejde med positive relationer, herunder at skabe et miljø i klassen, hvor det er trygt at byde ind og deltage uden at blive til grin.
 - Det er vigtigt at skabe en bevidsthed hos eleverne om, at de kan få hjælp, hvis de har brug for det. (s. 125)
 - Mens nultolerance og håndfaste midler kan løse mere enkeltstående, individuelle udfordringer, er det nødvendigt med mere holistiske, systemiske tiltag mod vedvarende problemer, da elever der konstant problematiseres og straffes typisk udvikler et negativt billede af sig selv og skolen og reagerer med modvilje. (s. 123)
 - For skoler med udbredte problemer med vold og trusler, kan det være nødvendigt med målrettede forløb om konflikthåndtering.
 - Det er en god idé at bruge forskellige data til systematisk at afdække behov for fokuserede indsatser – med henblik på udvikling, ikke straf.
 - Mentor- og rollemodelforløb kan hjælpe elever med problemer.
- Ekstra læringstilbud såsom ekstraundervisning efter skoletid og i ferier samt lektiehjælp og en anderledes måde at organisere undervisningen på kan være effektivt til at støtte læringen. (s. 11, 126-7, 146)
 - En længere skoledag ser ud til at forbedre SES-svage børns resultater i naturfag. (s. 126)
 - For elever, der ikke har støtte til forberedelse hjemme er det afgørende med ekstra støtteforanstaltninger, herunder lektiecafeer og sommerskole, men svage børn bruger dem ofte ikke.
 - Mindre klassestørrelse kan styrke læringen, men så er det afgørende, at organiseringen af undervisningen tilpasses til at bruge de nye muligheder, herunder til øget elev-lærerinteraktion.

3. Tiltræk, støt og fasthold dygtige lærere

Udfordring og sammenhænge:

- I mange lande har udsatte skoler svært ved at tiltrække og fastholde kvalificerede lærere. (Vores oplysninger tyder dog på, at det ikke er et større problem i DK) (s. 128)
- Kompetente lærere er af afgørende betydning for elevernes læring. (s. 130)

Anbefaling:

- Læreruddannelsen og efteruddannelse skal gennem undervisning og praktik forberede lærerne på de særlige problemstillinger, de kan møde på udsatte skoler, og at identificere og sætte ind i forhold til elever med udfordringer. (s. 12, 131-2, 146)
- Efteruddannelse – ikke mindst på skolen og baseret på rigtige problemstillinger (f.eks. skoleudviklingsprojekter) – er vigtige. (s. 12, 132)
- Strukturerede mentor- og introduktionsordninger er vigtige, særligt for nye lærere. (s. 12, 132-3)
- Arbejdsbetingelser, herunder lønforhold og tid til teamsamarbejde samt planlægning og udvikling kan være med til at tiltrække og fastholde dygtige lærere. (s. 12, 133)

4. Effektive klasserums- og læringsstrategier

Udfordring:

- Mange lærere i skoler med mange elever med en svag hjemmebaggrund har lave forventninger, hvilket skader elevernes selvbillede, deres motivation og læring. (s. 136, 146)

Anbefaling og sammenhænge:

- Undersøgelser peger på, at det at være specifik i undervisningen og nogle praksisser knyttet til evaluering med udgangspunkt i curriculum styrker elevernes læring. Særligt peger et nyligt review ved nogle kendetegn ved god undervisning: (s. 137-8)
 - Fokuseret på læring,
 - Struktureret.
 - Tager udgangspunkt i elevernes forudsætninger og behov.
 - Inkluderende.
 - Fællesskabsorienteret (herunder fx CL)
- Brug af både summativ og formativ evaluering – og efterfølgende feedback – er nødvendig for gode resultater. (s. 138-9)
- Der bør sættes klare læringsmål, og skabes klar sammenhæng mellem mål, evaluering og feedback. (s. 138, 141-2)
- Elever bør undervises efter fælles curriculum og der skal være høje forventninger til alle. Samtidig skal tilgangen tilpasses den lokale kontekst, og man skal ikke uden nærmere overvejelse overføre tilgange, der har virket på skoler med en stærkere elevsammensætning. (s. 138, 141-2)
- Undervisningen bør tage udgangspunkt i virkelighedsnære problemstillinger, når det er muligt. Undervisningen bør fokusere mindre på emner og mere på læringsstrategier. (s. 138)
- At arbejde med at styrke relationen og interaktionen mellem elever og lærere, f.eks. ved at eleverne har de samme lærere i lang tid (få lærerskift) og arbejder tværfagligt. (s. 12)

5. Prioriter samarbejde med forældre og det omgivende samfund

Udfordring og sammenhænge:

- Forældre med lav SES engagerer sig mindre i børnenes læring fordi de har mindre kendskab til systemet og undervisningssproget samt nogle gange mindre overskud. (s. 142)
- Forældreengagement i skolen styrker elevernes motivation og resultater. (s. 143)

Anbefaling:

- Samarbejde med forældre og lokalsamfund. Indsatser for at styrke læringen kan være ineffektive, hvis de ikke har opbakning fra forældrene. Lærerne skal gives de nødvendige kompetencer
 - Udsatte skoler bør investere mere tid og flere ressourcer på forældresamarbejde, herunder at (s. 143)
 - Kommunikere mere effektivt og på flere måder.
 - Kommunikere balanceret. Hvis forældrene kun får dårlige nyheder, vil det skade tilliden og samarbejdet eller forældrene bliver modløse og opgiver. (s. 144)
 - Give klare retningslinjer til forældrene om hvordan de kan støtte børnenes læring. (s. 143)
 - Gøre en indsats for at få fat i de mindre aktive forældre. (s. 144)
 - Giv klare og positive/anerkendende retningslinjer for, hvad der forventes af forældre. (s. 144)
 - Tættere bånd til lokalsamfundet og mentorer kan være særligt effektive for at forbedre læringsmiljøet på udsatte skoler. (s. 145-6)

Baggrund – faktorer af betydning for den enkelte elev

- Rapporten identificerer fem stærke prædiktorer for skolefrafald: (s. 14-15)
 - Faglige præstationer.
 - Elevens adfærd, herunder særligt motivation, men også kriminel adfærd og brug af stoffer.
 - Familiebaggrund, herunder familier med
 - lavt uddannelsesniveau,
 - negativ holdning til uddannelse,
 - familier med lav indkomst,
 - børn af enlig forsørgere.
 - Skolers strukturer, ressourcer og skolepraksis. Dette drejer sig om forhold relateret til
 - Måden, der undervises på,
 - Aktiviteter uden for skoletid,
 - Disciplin,
 - Elevers relation til lærere og kammerater
 - Visse pædagogiske praksisser, herunder at elever kan tvinges til at gå et år om.
 - Anden elevbaggrund, herunder
 - Køn.
 - Etnicitet.
- Danmark er et af de lande, hvor indvandrere og efterkommeres efterslæb er højt. (s. 17)